

รายงานการศึกษาชนิดพันธุ์ไม้

เรื่อง “หมักแปม” (ชะมาง)

จัดทำโดย

ศูนย์ศึกษาและพัฒนาวนศาสตร์ชุมชนที่ ๖

สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๖ (อุดรธานี)

สำนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้

ชะมาง *Garcinia gracilis* Pierre

วงศ์มังคุด GUTTIFERAE

ลักษณะประจำวงศ์

เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูง ๑๐-๑๒ เมตร ทุกส่วนมียางสีเหลือง ลักษณะใบเป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปไข่ หรือรูปวงรีแกมขอบขนาน กว้าง ๖-๑๑ ซม. ยาว ๑๕-๒๕ ซม. เนื้อใบหนา และค่อนข้างเหนียว คล้ายหนัง หลังใบสีเขียวเข้ม เป็นมัน ท้องใบสีอ่อน ดอกเดี่ยวหรือเป็นคู่ ออกที่ซอกใบ ใกล้ปลายกิ่ง สมบูรณ์เพศ หรือแยกเพศ กลีบเลี้ยงสีเขียวอมเหลือง กลีบดอกสีแดงฉ่ำน้ำ ผลเป็นผลสด ค่อนข้างกลม ขนาดไม่ใหญ่มากหรือประมาณหนึ่งกำมือของคนเรานั้นเอง บริเวณผลด้านบนมีกลีบเลี้ยงของดอกสีเขียวติดอยู่เป็นกระจุก และยังมีกลีบดอกสีแดงแห้งเหลือติดอยู่ด้านล่างของผลด้วย สีของเปลือกเป็นสีม่วงอมแดงหรือม่วงอมน้ำตาล ภายในมีเนื้อนุ่มฉ่ำน้ำสีขาวสะอาดเปื้อดกันอยู่ และหลังจากที่เรารับประทานเนื้อสีขาวนี้หมดแล้วก็จะพบเมล็ด ๖-๘ เมล็ดซ่อนอยู่ และเมล็ดมังคุดนี้เองที่สามารถนำไปเพาะขยายพันธุ์ได้

ลักษณะเด่นของวงศ์

ไม้ต้น สูง ๑๐-๑๒ เมตร ทุกส่วนมียางสีเหลือง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปไข่ หรือรูปวงรีแกมขอบขนาน กว้าง ๖-๑๑ ซม. ยาว ๑๕-๒๕ ซม. เนื้อใบหนา และค่อนข้างเหนียว คล้ายหนัง หลังใบสีเขียวเข้ม เป็นมัน ท้องใบสีอ่อน ดอกเดี่ยวหรือเป็นคู่ ออกที่ซอกใบ ใกล้ปลายกิ่ง สมบูรณ์เพศ หรือแยกเพศ กลีบเลี้ยงสีเขียวอมเหลือง กลีบดอกสีแดง ฉ่ำน้ำ ผลเป็นผลสด ค่อนข้างกลม

ชะมาง *Garcinia gracilis* Pierre

ชื่อพื้นเมือง บงนั้ง (สกลนคร) มะแปม (ชลบุรี ระยอง) หมักแปม (หนองคาย)

ชื่อภาษาอังกฤษ *Garcinia cowa* Roxb ex. DC

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Garcinia gracilis* Pierre

ชื่อวงศ์ GUTTIFERAE

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ลำต้นสูงได้ถึง ๑๐ เมตร

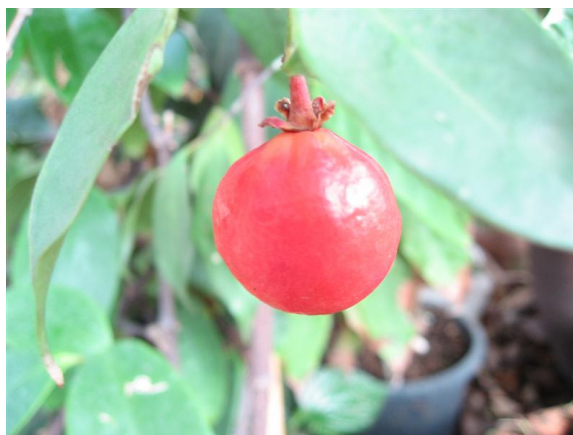
เปลือกไม้ มีสีเทาถึงเทาอมดำ

ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามกัน รูปรีแกมรูปไข่กลับ เส้นแขนงใบถี่

ดอก ดอกสีแดงคล้ำ ออกดอกเป็นดอกเดี่ยวหรือเป็นกระจุกตามปลายกิ่ง

ผล ผลสดมีเนื้อหลายเมล็ด ผิวเรียบ ผลรูปทรงกลม เมื่อสุกสีแดงสด มีรสเปรี้ยว เป็นไม้ขนาดเล็กที่สุดของกลุ่มมังคุด ติดผลเมื่อมีความสูงเพียง ๑ เมตร ผลรับประทานได้ ผลมีขนาด ๓-๔ ซม. ปลูกเป็นไม้ประดับ ออกดอกติดผล เดือนเมษายน - พฤษภาคม

แหล่งที่พบ พบขึ้นในบริเวณป่าดิบและป่าเบญจพรรณ ทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

การขยายพันธุ์

สามารถขยายพันธุ์ได้หลายวิธี เช่น การเพาะเมล็ด เลียบยอด และทาบกิ่ง แต่วิธีที่นิยมปฏิบัติกันอยู่ คือ การเพาะเมล็ดโดยตรง เพราะสามารถทำได้สะดวกรวดเร็ว ต้นมังคุดที่ได้ไม่กลายพันธุ์ แต่มีข้อเสีย คือ ต้องใช้เวลาประมาณ ๓-๔ ปีกว่าจะให้ผลผลิต ถ้ามีการบำรุงรักษาเป็นอย่างดีก็อาจเร็วกว่านี้ได้เล็กน้อย ส่วนการขยายพันธุ์ด้วยวิธีเลียบยอดที่นำพันธุ์ดีจากต้นที่เคยให้ผลมาเป็นวิธีที่ช่วยให้ชะมางให้ผลผลิตได้เร็วขึ้น

เมล็ดชะมางที่นำมาเพาะควรได้จากผลชะมางที่แก่จัดและเป็นผลที่ยังสดอยู่เพราะจะงอกได้ดีกว่า เลือกเมล็ดที่มีขนาดใหญ่ล้างเนื้อและเส้นใยออกให้สะอาดแล้วรีบนำไปเพาะ แต่ถ้าไม่สามารถ เพาะได้ทันที ให้ฝังเมล็ดที่ทำความสะอาดแล้วให้แห้ง (ฝังลม) เก็บเมล็ดไว้ในถุงพลาสติก แซ่ตู้เย็นไว้จะเก็บไว้ได้นานขึ้น การเพาะเมล็ดสามารถเพาะลงในถุงพลาสติกได้โดยตรง แต่ถ้าทำในปริมาณมาก ๆ ก็ควรเพาะใน แปลงเพาะชำหรือกระบะเพาะชำ สำหรับวัสดุเพาะชำจะใช้ขี้เถ้ากลบล้วน ๆ ขี้เถ้ากลบผสมทรายหรือดินร่วน ผสมทรายก็ได้ แปลงเพาะชำต้องมีวัสดุพรางแสง และรดน้ำให้วัสดุเพาะมีความชื้นอยู่เสมอ หลังจากเพาะจะ ใช้เวลาประมาณ ๑๕-๒๐ วัน เมล็ดจึงเริ่มงอกจากนั้นก็คัดเลือกต้นกล้าที่มีความสมบูรณ์ย้ายจากแปลงเพาะไป ปลูกลงในถุงบรรจุดินผสมปุ๋ยคอก ใช้ถุงขนาด ๔-๕ นิ้ว การย้ายควรทำในช่วงที่ต้นกล้ามีอายุไม่เกิน ๑ เดือน เพราะ ระบบรากยังไม่แผ่กระจาย ต้นกล้าจะไม่กระทบกระเทือนมาก แต่ต้องระวังลำต้นหักเพราะยังอ่อนอยู่ ต้องมีการพรางแสงและให้น้ำกับต้นกล้าเช่นเคย เมื่อต้นโตขึ้นก็เปลี่ยนเป็นถุงที่มีขนาดใหญ่ขึ้น การเปลี่ยนถุงต้อง ระมัดระวังอย่าให้กระทบกระเทือนระบบรากเดิม ควรเปลี่ยนถุงบ่อย ๆ สัปดาห์ละ ๑-๒ ครั้งเพราะจะทำให้ชะมางมีการเจริญเติบโต ดีขึ้น และไม่มีปัญหาเรื่องรากชงอกกันถุง เมื่อชะมางมีอายุประมาณ ๒ ปี มีความสูงราว ๓๐-๓๕ เซนติเมตร มียอด ๑-๒ นัศร ก็พร้อมที่จะปลูกลงในแปลงได้

สรรพคุณ

ราก ใช้ฝนผสมน้ำ กินเป็นยาแก้ไข้

ผล ใช้ผลสุก กินเป็นยาระบายและแก้เลือดออกตามไรฟัน

เอกสารอ้างอิง

วงศ์สถิตย์ นั้วกุล ภาควิชาเภสัชพฤกษศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

<http://www.magnoliathailand.com/webboard/index.php?topic=4930.0>

<http://www.magnoliathailand.com/webboard/index.php?topic=5170.0>

<http://www.pharmacy.swu.ac.th/wp-content/.../10/vol-4-no-4-2009-pg-435-449.pdf>

<http://www.pantown.com/board.php?id=15361&area=4&name=board20&topic=23&action=view>

<http://www.pantown.com/board.php?id=15361&area=4&name=board23&topic=39&action=view>

<http://www.thrai.sci.ku.ac.th/node/2034>